

dr hab. Estera Piwoni-Krzeszowska, prof. UE
Katedra Teorii Organizacji i Zarządzania
Wydział Zarządzania
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław, 08.05.2022 r.

Recenzja
osiągnięć naukowych i aktywności naukowej
dr Joanny Dzieńdziora w postępowaniu o nadanie stopnia doktora
habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki
zarządzaniu i jakości, prowadzonym przez Wydział Nauk Społecznych
Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej

1. Podstawy formalno-prawne sporządzenia recenzji

Podstawę prawną sporządzenia recenzji stanowi pismo dr hab. Katarzyny Szczepańskiej-Woszczyzna, prof. AWSB Prorektor ds. Nauki i Kształcenia Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej, z dnia 02.03.2022 r., informujące o powołaniu mnie na recenzenta w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości dr Joanny Dzieńdziora.

Postępowanie habilitacyjne prowadzone jest w trybie Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.). Podstawę prawną przygotowanej przeze mnie recenzji stanowi artykuł 219 ust. 1 pkt. 2a i 3 ww. Ustawy, który określa wymóg posiadania osiągnięć naukowych lub artystycznych, stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny oraz wykazanie się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej.

Stwierdzam, że dokumentację wraz z pismem Pani Prorektor odebrałam 14.03.2022 r. i jest ona kompletna oraz wystarczająca do sporządzenia recenzji, a obejmuje:

- a) wniosek z dnia 24 listopada 2021 r. o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości,
- b) dane wnioskodawcy,
- c) kopię dokumentu stwierdzającego posiadanie stopnia doktora nauk ekonomicznych w zakresie nauk o zarządzaniu,
- d) autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych,
- e) wykaz osiągnięć naukowych,
- f) monografię autorstwa dr Joanny Dzieńdziora zatytułowaną „Profesjonalizacja działalności lobbingsowej w świetle teorii i praktyki zarządzania. Studium badawczo-poznawcze”, opublikowaną w 2021 r. nakładem Wydawnictwa Naukowego Akademii WSB [414 stron], wskazaną przez dr Joannę Dzieńdziora jako osiągnięcie naukowe wynikające z art. 219 ust. 1 pkt. 2a Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.)
- g) monografię autorstwa dr Joanny Dzieńdziora zatytułowaną „Model kompetencji współczesnego lobbyisty”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018, ss. 385
- h) kserokopie wybranych publikacji naukowych [19 publikacji],
- i) kserokopie wybranych dyplomów, certyfikatów oraz zaświadczeń potwierdzających aktywność naukową, organizacyjną oraz dydaktyczną.

Jednocześnie oświadczam, że nie jestem współautorką żadnej z publikacji, ani recenzentem w procesach wydawniczych publikacji przedłożonych mi do recenzji. Dostarczona dokumentacja jest kompletna i dobrze przygotowana.

2. Podstawowe informacje o przebiegu pracy naukowo-dydaktycznej dr Joanny Dzieńdziora

Dr Joanna Dzieńdziora w 2000 r. uzyskała tytuł zawodowy magistra na kierunku *Zarządzanie i Marketing*, specjalność *Zarządzanie przedsiębiorstwem*, na Wydziale Zarządzania Politechniki Częstochowskiej.

W 2007 r. na podstawie przedstawionej dysertacji doktorskiej pt. *„Rola okresowych ocen pracowników w zarządzaniu zasobami ludzkimi organizacji. Na przykładzie Służby Celnej”*, przygotowanej pod opieką naukową dr hab. Wandy Błaszczuk, prof. UŁ i obronionej na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego uzyskała stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu.

Od 2013 r. jest zatrudniona na stanowisku adiunkta w Katedrze Zarządzania Akademii WSB.

3. Ocena monografii pt. „Profesjonalizacja działalności lobbingowej w świetle teorii i praktyki zarządzania. Studium badawczo-poznawcze” wskazanej przez dr Joannę Dzieńdziora jako osiągnięcie naukowe wynikające z art. 219 ust. 1 pkt 2a Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.)

Dr Joanna Dzieńdziora jako osiągnięcie naukowe, zgodne z art. 219 ust. 1 pkt 2a Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.), wskazała dzieło opublikowane w postaci monografii, zatytułowane *„Profesjonalizacja działalności lobbingowej w świetle teorii i praktyki zarządzania. Studium badawczo-poznawcze”*, opublikowane w 2021 r. nakładem Wydawnictwa Naukowego Akademii WSB [414 stron]. Recenzentami wydawniczymi monografii byli prof. dr hab. Bogdan Nogalski, dr h.c. multi oraz prof. dr hab. Jan Klimek.

a) Ocena doboru problematyki monografii z perspektywy rozwoju nauk o zarządzaniu i jakości

Podjęty przez dr Joannę Dzieńdziora temat profesjonalizacji działalności lobbingowej uważam, że jest interesujący poznawczo i wart przeprowadzenia badań empirycznych. Lobbying bywa postrzegany przez pryzmat nieuczciwości i braku odpowiedzialności. Przesłanką takiego stanu jest fakt, że działalność lobbingowa jest realizowana na pograniczu tego, co jest odpowiedzialne i korzystne dla społeczeństwa oraz tego, co niekoniecznie jest etyczne, bądź nawet może być niezgodne z prawem. Dodatkowo, Ustawa z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2005 r. nr 169 poz. 1414 ze zm.) tylko w ogólny sposób określa podmiotowy i przedmiotowy zakres lobbingu oraz wprowadza pojęcie „zawodowej działalności lobbingowej”, równocześnie nie definiując „lobbysty”, stwarzając tym samym potencjalne pole do nadużyć w działalności lobbingowej. Wprawdzie na mocy ww. Ustawy występuje rejestr podmiotów prowadzących zawodową działalność lobbingową i funkcjonuje szereg innych uregulowań prawnych, ale równocześnie nie działa w naszym kraju żadna instytucja, która zajmowałaby się certyfikacją i standaryzacją działalności lobbingowej. Sytuacja ta powoduje, że w praktyce nie wiadomo, który podmiot prowadzący działalność lobbingową jest profesjonalny. Więcej, nie tylko w praktyce, ale też w teorii brak jest zdefiniowania, czym jest profesjonalizacja działalności lobbingowej i brak jest wiedzy, jaki jest jej stan w Polsce. Dlatego uważam, że dr Joanna Dzieńdziora słusznie zidentyfikowała istniejącą w naukach o zarządzaniu lukę badawczą. Poza tym, problematyka profesjonalizacji działalności lobbingowej jest ważna z perspektywy społecznej, ponieważ determinuje skuteczność i korzystność tych

działań dla określonych *stakeholders*. Tym samym, uważam, że dr Joanna Dzieńdziora słusznie podjęła próbę wypełnienia zidentyfikowanej luki badawczej w wymiarze teoriopoznawczym i empirycznym.

Konkludując, uważam, że dobór tematu monografii jest trafny, co potwierdza znajomość dr Joanny Dzieńdziora problematyki profesjonalizacji usług oraz działalności lobbingowej. Właściwie zdefiniowany problem badawczy dowodzi zaś, że Habilitantka cechuje się dojrzałością naukową.

b) Ocena sformułowania tytułu monografii

Dokonując oceny poprawności sformułowania tytułu monografii „*Profesjonalizacja działalności lobbingowej w świetle teorii i praktyki zarządzania. Studium badawczo-poznawcze*” autorstwa dr Joanny Dzieńdziora stwierdzam, że został on poprawnie sformułowany, gdyż jest on spójny ze strukturą monografii i odzwierciedla treści w niej podejmowane.

c) Ocena sformułowania celów monografii

„(...) opracowanie autorskiej koncepcji profesjonalizacji działalności lobbingowej z perspektywy wykraczającej poza komponenty konstytuujące sylwetkę lobbyisty jako podmiotu tej działalności i uwzględniającej wieloaspektowy kontekst kształtowania specyficznej profesji” [s. 14] stanowi główny cel monografii dr Joanny Dzieńdziora. Poza tym, Autorka sprecyzowała, że „celem badań, przeprowadzonych na podstawie analizy dorobku teoretycznego i praktycznego, jest propozycja autorskiej konceptualizacji i operacjonalizacji profesjonalizacji działalności lobbingowej i empirycznej weryfikacji spójności jej elementów składowych” [s.14]. W oparciu o ww. cel główny monografii oraz cel badań wyróżniła trzy następujące płaszczyzny celów:

- cele teoriopoznawcze:
 - rozpoznanie i wskazanie komponentów profesjonalizacji działalności lobbingowej z perspektywy nauk o zarządzaniu i jakości,
 - identyfikacja związków między poszczególnymi komponentami profesjonalizacji działalności lobbingowej,
 - empiryczna identyfikacja struktury komponentów profesjonalizacji działalności lobbingowej,
 - wskazanie warunków kreowania orientacji profesjonalnej działalności lobbingowej,
 - identyfikacja kluczowych obszarów interwencji usprawniających stwierdzony stan profesjonalizacji działalności lobbingowej,
- cele metodyczne:
 - opracowanie autorskiej koncepcji profesjonalizacji lobbingu, wpisującej się swą naturą w nauki o zarządzaniu i jakości,
 - określenie metod pomiaru zmiennych w ramach struktury wyodrębnionych komponentów profesjonalizacji działalności lobbingowej,
 - ustalenie podejścia empirycznego, adekwatnego do analizy wpływu komponentów na poziom profesjonalizacji działalności lobbingowej,
 - przygotowanie metod umożliwiających realizację innych zadań badawczych w poszczególnych etapach koncepcji profesjonalizacji działalności lobbingowej,
- cele użytkowe:
 - opracowanie wniosków z badań oraz ich implikacje do praktyki,
 - opracowanie rekomendacji dla aktorów profesjonalizacji, wynikających z wdrożenia koncepcji profesjonalizacji działalności lobbingowej w Polsce, opartych na dorobku nauk o zarządzaniu i jakości.

Zasadność wyróżnienia celu głównego monografii i celu badań wydaje się być dyskusyjna. Chociaż, zagłębiając się w tok rozumowania Autorki, zabieg ten może ujawniać pewną logiczną spójność. Otóż, Habilitantka na s. 174 jednoznacznie sprecyzowała, jak w monografii jest rozumiany termin koncepcja, a mianowicie „jako jednolity i spójny tok postępowania badawczego, ustrukturyzowany w fazy, wyznaczający logiczny sposób rozwiązania podjętego problemu badawczego”. Odzwierciedlenie tego stanowiska można dostrzec już w tytule monografii, w którym zaznaczono, że stanowi ona „Studium badawczo-poznawcze”. Poza tym, struktura monografii prezentuje konsekwentne i spójne postępowanie badawcze, w którym widać fazę pogłębionych, krytycznych studiów literatury dotyczących problematyki profesjonalizacji i lobbingu, na podstawie której zaproponowano konceptualizację i operacjonalizację profesjonalizacji działalności lobbingowej, a następnie dokonano weryfikacji empirycznej spójności jej komponentów. Niemniej cel badań zawiera się w głównym celu monografii, a jego zdefiniowanie jedynie podkreśla, że koncepcja profesjonalizacji działalności lobbingowej wykraczająca poza komponenty konstytuujące sylwetkę lobbyisty i ma szerszy kontekst.

Zdefiniowanie celów szczegółowych generalnie oceniam pozytywnie, z poniższymi zastrzeżeniami:

- cele teoriopoznawcze „rozpoznanie i wskazanie komponentów profesjonalizacji działalności lobbingowej z perspektywy nauk o zarządzaniu i jakości” oraz „empiryczna identyfikacja struktury komponentów profesjonalizacji działalności lobbingowej” należało połączyć i sformułować jako „rozpoznanie i wskazanie komponentów profesjonalizacji działalności lobbingowej”, a studia i krytyczna analiza literatury oraz badania empiryczne są tylko metodami, które wykorzystuje się do tego, żeby osiągnąć ww. cel, tym samym wypełnić istniejącą lukę teoriopoznawczą;
- cel teoriopoznawczy „wskazanie warunków kreowania orientacji profesjonalnej działalności lobbingowej” wykracza poza cel monografii i w mojej opinii nie został zrealizowany, ponieważ nie doszukałam się w treści monografii sprecyzowania tychże warunków i zdefiniowania, czym orientacja profesjonalnej działalności lobbingowej jest i co oznacza jej kreowanie;
- cel metodyczny „opracowanie autorskiej koncepcji profesjonalizacji lobbingu, wpisującej się swą naturą w nauki o zarządzaniu i jakości” powinien być uściślony terminem „koncepcji *badania* profesjonalizacji lobbingu” [szczególnie w kontekście wyróżnionego wcześniej celu głównego monografii, celu badań i możliwej wg mnie interpretacji ich zasadności zdefiniowania];
- cel metodyczny „przygotowanie metod umożliwiających realizację innych zadań badawczych w poszczególnych etapach koncepcji profesjonalizacji działalności lobbingowej” jest wg mnie zbyt ogólny, a w konsekwencji dla mnie niezrozumiały.

Zatem w mojej opinii cel badań został sformułowany prawidłowo i koresponduje z podejmowaną w monografii problematyką, zaś część celów szczegółowych powinna być zmodyfikowana.

d) Ocena sformułowania hipotez i pytań badawczych

We wstępie monografii [s.16] sformułowano następującą hipotezę główną: „zakłada się, że istnieje związek między profesjonalizacją działalności lobbingowej, jako szczególnego rodzaju sprawnego działania, a możliwością dokonywania zmian w istniejącym stanie działalności lobbingowej w celu jej usprawniania”, którą rozwinięto w postaci następujących 6 hipotez szczegółowych:

H1: Legitymizacja lobbingu wpływa pozytywnie na instytucjonalizację lobbingu.

H2: Instytucjonalizacja lobbingu wpływa pozytywnie na poprawę użyteczności publicznej lobbingu.

H3: Doskonalenie wiedzy i umiejętności lobbystów wpływa pozytywnie na poprawę użyteczności publicznej lobbingu.

H4: Doskonalenie wiedzy i umiejętności lobbystów wpływa pozytywnie na budowanie wizerunku lobbingu.

H5: Kształtowanie tożsamości zawodowej lobbingu wpływa pozytywnie na budowanie wizerunku lobbingu.

H6: Poprawa użyteczności publicznej wpływa pozytywnie na budowanie wizerunku lobbingu.

Uważam, że hipotezy szczegółowe zostały właściwie sformułowane. Natomiast hipoteza główna jest źle zdefiniowana, ponieważ:

- nie sprecyzowano jaki charakter związku ma występować między profesjonalizacją działalności lobbingowej a możliwością dokonywania zmian w istniejącym stanie działalności lobbingowej,
- zawiera błąd językowy, który utrudnia zrozumienie hipotezy, a mianowicie powinno być „(...) jako szczególnego rodzaju sprawnym działaniem”,
- jest zawiła językowo, a można byłoby ją uprościć w następujący sposób „(...) a usprawnianiem działalności lobbingowej”.

Poza tym, w monografii sformułowano następujące pytania badawcze [s. 271]:

- Dlaczego lobbing w Polsce wymaga profesjonalizacji?
- Jak należy postrzegać profesjonalizację działalności lobbingowej?
- Czy i w jaki sposób lobbyści powinni profesjonalizować swoją działalność?
- Jakie są słabe strony działalności lobbingowej w Polsce?
- Jakie komponenty wyróżniają profesjonalną działalność lobbingową?
- Jakie cechy powinien posiadać profesjonalny lobbysta?
- Jakie działania należy podjąć w celu profesjonalizacji działalności lobbingowej w Polsce? Czy i jak działalność tę można konceptualizować?

W stosunku do ww. pytań badawczych jestem zmuszona skierować kilka uwag krytycznych:

- studia monografii skłaniają mnie do stwierdzenia, że pytanie „Jak należy postrzegać profesjonalizację działalności lobbingowej?” należało sformułować „Jak lobbyści postrzegają profesjonalizację działalności lobbingowej?”,
- pytanie „Czy (...) lobbyści powinni profesjonalizować swoją działalność?” jest niezasadne w kontekście powiązania przez Autorkę profesjonalizacji działalności lobbingowej ze skutecznością działania [cały rozdz. 1.3.1. poświęcono rozważaniom na temat profesjonalizacji w świetle teorii sprawnego działania],
- pytanie „Jakie są słabe strony działalności lobbingowej w Polsce?” jest zbyt wąskie, gdyż wybrzmiewa w nim założenie, że działalność lobbingowa w Polsce ma tylko słabości,
- pytanie „Dlaczego lobbing w Polsce wymaga profesjonalizacji?” skłania do zapytania, a dlaczego tylko w Polsce,
- pytanie „Jakie cechy powinien posiadać profesjonalny lobbysta” zawiera się w pytaniu „Jakie komponenty wyróżniają profesjonalną działalność lobbingową”
- pytanie „Czy (...) działalność tę (tj. profesjonalizację działalności lobbingowej) można konceptualizować” jest pytaniem zamkniętym, uniemożliwiającym rozważania badawcze, natomiast zasadne jest pytanie „jak” to zrobić?

Konkludując, uważam, że postawienie pytań badawczych było właściwym posunięciem, chociaż ich sformułowanie powinno być doprecyzowane, natomiast rozważyłabym konieczność i zasadność stawiania hipotezy głównej.

e) Ocena struktury i układu monografii

Monografia autorstwa dr Joanny Dzieńdziora pt. „Profesjonalizacja działalności lobbingowej w świetle teorii i praktyki zarządzania. Studium badawczo-poznawcze” składa się z 6 rozdziałów, poprzedzonych wstępem i podsumowanych w zakończeniu. Tekst podstawowy

liczy 351 stron. Na pozostałych 63 stronach znajduje się bibliografia, spis tabel, spis rysunków, załączniki.

Rozdziały 1 - 3 mają charakter teoretyczny, rozdział 4 stanowi część metodyczną, zaś 5 i 6 dotyczą warstwy empirycznej pracy. W tym kontekście układ jest standardowy i logiczny. Struktura pracy jest uporządkowana oraz spójna z tytułem i główny celem monografii. Zastanowiłabym się jednak nad tym, czy rozdział 6 prezentujący badania jakościowe dotyczące profesjonalizacji działalności lobbingowej w optyce doświadczeń praktycznych lobbystów nie powinien poprzedzać rozdziału 5, który jest poświęcony opisowi wyników badań empirycznych nad profesjonalizacją lobbingu w Polsce w ujęciu ilościowym. Za przyjęciem takiego stanowiska mógłby przemawiać przyjęty przez Autorkę główny cel monografii, którym jest opracowanie koncepcji profesjonalizacji działalności lobbingowej z uwzględnieniem kontekstu kształtowania specyficznej profesji. Treści podejmowane w rozdz. 6 prezentują właśnie ten kontekst, a wyniki przeprowadzonych ilościowych badań empirycznych uzyskano w tym kontekście.

Poszczególne rozdziały mają różną objętość, ale jest to uzasadnione szczegółowością i rozpiętością podejmowanych w nich rozważań.

Moim zdaniem struktura i układ monografii jest generalnie poprawny.

f) Dobór metod i narzędzi badawczych

Teoretyczna część monografii została przygotowana w oparciu o systematyczny przegląd literatury. Bibliografia obejmuje około 500 pozycji. Przeanalizowano bazy EBSCOhost, Science-Direct – Elsevier, Emerald Insights, Google Scholar, JSTOR, POL-index, ProQuest, Scopus/SciVal, Taylor & Francis, Web of Science & InCites, Wiley Online Library. W studiach literatury wykorzystano metody analizy i krytyki piśmiennictwa. Przeprowadzono również analizę semantyczną i bibliometryczną. Wysoko oceniam zarówno wykorzystanie, jak i opis metodyki badań literaturowych oraz prezentacji uzyskanych na tej drodze wyników, które stanowią rzetelną podstawę autorskiej konceptualizacji profesjonalizacji działalności lobbingowej. Na szczególne podkreślenie zasługuje prezentowana klepsydra zależności – analiza teoretycznej luki badawczej [s. 244]. W monografii uwzględniono publikacje z tematyki profesjonalizacji działalności, w tym związane z profesją, profesjonalistą, profesjonalizmem, co pozwoliło Habilitantce na zintegrowanie wiedzy w tym obszarze. W mojej opinii skompensowanie wiedzy dotyczącej profesjonalizacji w obszarze badań nauk społecznych jest cenne poznawczo. Pozwoliło to na stworzenie teoretycznego tła, na którym oparto dalsze badania empiryczne.

W części empirycznej pracy w celu opracowania narzędzia badawczego przeprowadzono badania kooperatywne (PAP – participatory action research), co pozwoliło na pozyskanie wiedzy wnioskowanej, praktycznej, doświadczeniowej. W badaniach wykorzystano narzędzie badawcze w postaci kwestionariusza ankiety. Składa się on z 6 części odpowiadającym zdefiniowanym przez Autorkę komponentom – zmiennym obserwowalnym – profesjonalizacji działalności lobbingowej, tj. legitymizację lobbingu, jego instytucjonalizację, doskonalenie umiejętności i wiedzy lobbystów, poprawę użyteczności publicznej lobbingu i budowanie jego wizerunku oraz kształtowanie tożsamości zawodowej lobbystów. W badaniu każdego komponentu wykorzystano po 6 wskaźników formatywnych nawiązując do opracowanego wcześniej przez R. Stockiego kwestionariusz OpenIndex 1. W kwestionariuszu wykorzystano 5 stopniową skalę Likerta. Narzędzie to zostało skonsultowane z 4 ekspertami – najbardziej skutecznymi lobbystami w Polsce, co pozwoliło na jego udoskonalenie, a następnie zweryfikowano w badaniach, którego uczestnikami lobbyści wpisani do rejestru podmiotów wykonujących działalność lobbingową w Polsce, co pozwoliło na opracowanie jego ostatecznej wersji. Do weryfikacji rzetelności kwestionariusza ankiety wykorzystano współczynnik alfa

Cronbacha. Oprócz pytań merytorycznych dotyczących pomiaru ww. komponentów profesjonalizacji działalności lobbingowej [40 pytań], kwestionariusz zawiera wprowadzenie i pytania metryczkowe [7 pytań]. W stosunku do jego konstrukcji kieruje kilka uwag. Po pierwsze, brak w nim instrukcji wypełnienia dla respondentów. Po drugie, poinformowano respondentów, że „Zebrane wyniki przyczynią się do poprawy wizerunku lobbingu w Polsce”, co nie jest zgodne z celem badań. Po trzecie, celem badania nie była tylko „identyfikacja komponentów profesjonalizacji działalności lobbingowej” [załącznik 2, s. 401], ale też określenie istotności każdego z komponentów w procesie profesjonalizacji działalności lobbingowej [pytanie 40, załącznik 2, s. 400-401].

Właściwe badania empiryczne o charakterze ilościowym przeprowadzono w 2020 r. na próbie 358 podmiotów wpisanych na dzień 18 września 2020 r. do rejestru podmiotów prowadzących zawodową działalność lobbingową, których dane adresowe były kompletne. Autorka na s. 245 napisała, że w badaniach zastosowano dobór próby: losowy, warstwowy, nieproporcjonalny. Niestety Autorka nie podała szczegółów dotyczących tego doboru. Niedopatrzenie to jest zaskakujące w kontekście prezentacji w monografii bardzo szczegółowego opisu metodyki prowadzonych badań. Natomiast na s.279 jest napisane, że „brak dostępu do kompletnego operatu losowania sprawia, że (...) można mówić o doborze celowym”. Zatem jaka ostatecznie była zastosowana metoda doboru respondentów? Zwrotność kwestionariuszy ankietowych wynosiła 212 podmiotów, z 465 – liczba podmiotów zapisanych w rejestrze podmiotów wykonujących działalność lobbingową w Polsce w latach 2006-2019 i wykreślonych z niego [s. 279]. W procesie gromadzenia danych wykorzystano technikę CAWI. Pozytywnie oceniam zarówno tę część badań empirycznych, dobór metod badawczych i procedurę tworzenia kwestionariusza oraz narzędzie badawcze.

W części empirycznej monografii przeprowadzono też badania jakościowe, w postaci pogłębionego wywiadu indywidualnego, z zastosowaniem kwestionariusza zestandaryzowanego. W przypadku tego kwestionariusza cel badań przedstawiony respondentom, a mianowicie „Wywiad ma na celu pozyskanie informacji, które zostaną wykorzystane do przeprowadzenia profesjonalizacji działalności lobbingowej w Polsce” [załącznik 3, s. 412] jest niespójny z rzeczywistym celem badania, którym jest pozyskanie informacji pozwalających na opis kontekstu profesjonalizacji działalności lobbingowej w Polsce. Respondentami jego byli lobbyści zarejestrowani w Sejmie RP – 12 osób. Badanie przeprowadzono w 2021 r. i jego ocelem było zbadanie kontekstu profesjonalizacji działalności lobbingowej w Polsce. W celu pogłębienia tej wiedzy przeprowadzono również badania z wykorzystaniem wtórnych źródeł danych, w postaci rocznych informacji o działaniach podejmowanych przez podmioty wykonujące zawodową działalność lobbingową w latach 2006-2019. Pozwoliło to na dokonanie analizy działalności lobbingowej w Polsce i określenie skuteczności podejmowanych spraw lobbingowych w latach 2013-2019.

Zatem w części empirycznej monografii zastosowano triangulację metod badawczych, a mianowicie przeprowadzono zarówno badania ilościowe, jak i jakościowe, przy czym badaniami podstawowymi były te o charakterze ilościowym. Badania jakościowe miały na celu walidację i weryfikację narzędzia badawczego oraz pozyskanie danych kontekstowych.

Uzyskane dane podlegały analizie krytycznej i statystycznej. Analizy statystyczne przeprowadzono korzystając z oprogramowania Statistics 13, Ms Excel oraz internetowego generatora chmur słów i kreatora chmur tagów: Worldclouds.com. Pozyskane dane podlegały w pierwszej kolejności analizie na podstawie rozkładów procentowych i statystyk opisowych, wskazujących właściwości zmiennych, tj. miary położenia (mediana, średnia), miary asymetrii (skośność), miary koncentracji (kurtoza), miary zmienności (odchylenie standardowe). Testowanie zależności między zmiennymi modelu badawczego przeprowadzono przy użyciu nie tylko współczynnika korelacji liniowej Pearsona, ale wykorzystano też zaawansowane metody analiz statystycznych, w tym regresji logistycznej oraz użyto drzewa regresyjnego CART. W analizie skupień zastosowano metodę hierarchiczną Warda i euklidesową miarę odległości.

Konstatując, dobór metod i narzędzi badawczych oceniam pozytywnie.

g) Wartość naukowa monografii i jej wkład w rozwój nauk o zarządzaniu i jakości

W rozdziale pierwszym monografii dr Joanna Dzieńdziora podjęła rozważania o profesjonalizacji w aspekcie nauk społecznych. Za cenne poznawczo uważam zintegrowanie wiedzy na tematy:

- przedmiotowej perspektywy profesjonalizacji, a w jej ramach o cechach, typach i modelach profesji,
- podmiotowej płaszczyzny profesjonalizacji, a w jej zakresie na temat cech profesjonalisty i profesjonalizmu,
- profesjonalizacji jako procesu kreowania profesjonalizmu, w jej obszarze wymiarowości profesjonalizacji, jej etapów i aktorów.

Autorka rozpoczyna rozważania przejrzysto wyjaśniając profesjonalizację z perspektyw przedmiotowej, podmiotowej i procesowej, prezentując przy tym na autorskim rysunku nr 1 relacje pomiędzy profesjonalizacją, profesją i profesjonalizmem. Zaprezentowanie tych związków nie tylko w postaci opisu słownego, ale też graficznej uważam za wartościowe, gdyż ułatwia to nie tylko rozumienie dalszych dociekań podejmowanych w monografii, ale też świadczy o dogłębnym zrozumieniu i scaleniu wiedzy w tym obszarze przez Habilitantkę. W rozdziale pierwszym dyskurs naukowy prowadzony jest w oparciu o analizę krytyczną piśmiennictwa, przywoływanego na podstawie przeprowadzonego systematycznego przeglądu literatury. Autorka swobodnie i logicznie odwołuje się do poszczególnych publikacji, nie tylko prezentując zawarte w nich treści, ale też odnosząc się do nich krytycznie, np. porównując podejście do profesji w ujęciu historycznym i współczesnym [s. 36-37] i dokonując scalania wiedzy, np. tabela nr 1 klasyfikacja cech profesji [s. 29-33]. Przy czym wywody nie są wolne od pomyłek, np. przywołana tu tabela nr 1 w istocie prezentuje typologię cech profesji, a nie ich klasyfikację.

Za szczególnie interesujące i ważne poznawczo uważam rozważania podjęte w rozdz. 1.3.1. na temat profesjonalizacji w świetle teorii sprawnego działania. Ciekawe jest spojrzenie Autorki na problematykę profesjonalizacji z perspektywy „dobrej roboty”, która „domaga się (...) dzielnej postawy i sprawnej organizacji prac zarówno osób poszczególnych, jak i zespołów (...)” [Kotarbiński T. 1975, *Hasło dobrej roboty*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, s. 66]. Dr Joanna Dzieńdziora słusznie podkreśla, że „profesjonalizacja i profesjonalizm najbardziej odnoszą się do dokładności jako waloru sprawnego działania” [s. 56], która jest „odtworzeniem wzoru w sposób do niego podobny” [s. 56]. Słusznie zauważa też, że z perspektywy osoby, profesjonalizacja dotyczy stopnia zaawansowania w procesie przejścia od zawodu do profesji [s. 56], natomiast z punktu widzenia zespołów profesjonalizacja wiąże się ze strategią grupy zawodowej zmierzającej do racjonalizacji działalności zawodowej i budowania dla przedstawicieli danego zawodu specjalnego, prawnie zagwarantowanego statutu [s. 57]. Przyjęcie tego punktu widzenia odzwierciedla się w wywodach monografii, które oparto na założeniu, że „na profesjonalizację można (...) spoglądać i opisywać jej istotę z szerszej perspektywy” [s. 13], nie tylko jednostki, ale też grupy i czynników zewnętrznych, tworzących jej „krajobraz”. „Ducha dobrej roboty” widać też w zaproponowanych komponentach profesjonalizacji działalności lobbingowej, a mianowicie w zakresie sprawnej organizacji: legitymizację lobbingu, jego instytucjonalizację oraz poprawę użyteczności publicznej lobbingu, zaś w obszarze dzielnej postawy można plasować budowanie wizerunku lobbingu oraz kształtowanie tożsamości zawodowej lobbystów. O profesjonalizacji można mówić wówczas, gdy komponenty te cechują się dokładnością w ujęciu prakseologicznym, która w monografii została odzwierciedlona w ich operacjonalizacji.

Przyjęcie założeń prakseologicznych uwidacznia się w rozważaniach prowadzonych w kolejnych podrozdziałach (tj. 1.3.2. i 1.3.3.). Autorka dokonuje analizy krytycznej piśmiennictwa z perspektywy wielowymiarowości profesjonalizacji oraz omawia etapy procesu profesjonalizacji. Habilitantka kolejno prezentuje aktorów procesu profesjonalizacji, którymi są profesjonalści akademicy, profesjonalści praktycy, klienci profesjonalistów i państwo.

Omawia też relacje występujące między nimi. Treści podejmowane w rozdz. 1.3.2.-1.3.4. mają charakter odtwórczy, niemniej ich prezentacja stanowi potrzebne tło prowadzonych dalej wywodów.

Natomiast cenny poznawczo jest podrozdział 1.4., w którym zaprezentowano wyniki analizy bibliometrycznej problematyki profesjonalizacji. Ukazano w nim licznosc publikacji z zakresu profesji, profesjonalizmu, profesjonalizacji w przekroju dyscyplin naukowych. Zaprezentowano mapy semantyczne ww. pojęć. Analizę tę przeprowadzono w oparciu o bazy WoS Core Collection oraz Scopus. Wykonana praca potwierdza dociekliwość naukową dr Joanny Dzieńdziora, znajomość literatury z tematu profesjonalizacji oraz umiejętność prowadzenia studiów literatury. Pewien niedosyt jednak budzi u mnie brak podsumowania tego podrozdziału w postaci wniosków płynących z przeprowadzonej analizy. Rozdział „urywa się” po rys. nr 15. W mojej opinii ani podrozdział, a tym bardziej rozdział nie powinien kończyć się rysunkiem bez słowa wieńczącego rozważania.

W rozdziale drugim dr Joanna Dzieńdziora zajęła się problematyką lobbingu w aspekcie badań nad profesjonalizacją, poczynając od przedstawienia ewolucji podejścia do lobbingu, poprzez dyskusję nad definiowaniem lobbingu w naukach społecznych, omówienie obszarów i zakresów stosowania lobbingu, aż po prezentację lobbingu z perspektywy praktycznej i lobbing jako problem badawczy w naukach o zarządzaniu i jakości. Zagadnienia lobbingu, obok profesjonalizacji, stanowią fundament monografii. Niemniej ta część pracy cechuje się najmniejszą oryginalnością, ponieważ treści w niej poruszane w znacznym zakresie były już prezentowane we wcześniejszej monografii autorstwa Pani Joanny Dzieńdziora, pt. *„Model kompetencji współczesnego lobbysty”*. Szczególnie treści prezentowane w ocenianej monografii na s. 128-138 były już opublikowane we wcześniejszej monografii.

W porównaniu do rozdziału pierwszego, w mojej opinii, brakuje podsumowań integrujących wiedzę z zakresu podejmowanych rozważań, np.:

- w podrozdziale 2.1.2. nie ma scalenia w postaci tabelarycznej wiedzy o definiowaniu lobbingu wg różnych, przywoływanych w treści monografii, autorów;
- podrozdział 2.2.1. mogłaby wzbogacić grafika prezentująca zakresy tematyczne lobbingu, służyłaby ona zarówno udowodnieniu, że wiedza z tego obszaru posiadana przez Autorkę jest uporządkowana, jak również uczyniłaby studiowanie tych treści bardziej przejrzystym i ciekawszym.

Podrozdziały 2.2.2. i 2.2.3. dotyczące odpowiednio uregulowań prawnych lobbingu w Polsce i w innych, wybranych krajach nie wzbogacają wiedzy zaprezentowanej już przez Panią Joannę Dzieńdziora w monografii pt. *„Model kompetencji współczesnego lobbysty”*.

Wprowadzie tytuł rozdziału drugiego brzmi „Natura lobbingu na płaszczyźnie badań nad profesjonalizacją w krytycznym studium literatury z zakresu nauk o zarządzaniu i jakości”, niemniej zapoznając się z przywoływanymi tu treściami nie mogłam doszukać się nawiązywania do problematyki profesjonalizacji, nie mówiąc już o analizie krytycznej literatury z jej punktu widzenia. W przeciwieństwie do rozdziału pierwszego, w którym rozważania układały się w logiczną całość, w rozdziale drugim nie widać spójności i ciągłości dyskusji w kontekście profesjonalizacji, w tym m.in.:

- prezentacja wybranych modeli i technik lobbingu jest oderwana od profesjonalizacji,
- brak analizy krytycznej form komunikacji w lobbingu z perspektywy profesjonalizacji, w tym przede wszystkim odniesienia się Autorki do zagadnienia manipulacji.

W kontekście faktu, że w opinii dr Joanny Dzieńdziora jednymi z komponentów konstytuujących profesjonalizację działalności lobbingowej są budowanie wizerunku lobbingu oraz kształtowanie tożsamości zawodowej lobbystów, za wyjątkowe niedociągnięcie uważam brak odniesienia się Habilitantki do profesjonalizacji podczas omawiania dysfunkcji percepcji istoty lobbingu.

Dalej, treści podrozdziału 2.4.1. i 2.4.2., prezentujące odpowiednio ewolucję problemu badawczego lobbingu w naukach o zarządzaniu i jakości oraz zakres teoretycznych rozważań i badań empirycznych lobbingu, można ocenić pozytywnie przy przyjęciu, że stanowią one

background omawiania problematyki profesjonalizacji działalności lobbingowej. Niestety zamiar przedstawienia dociekań dotyczących lobbingu z perspektywy teorii interesariuszy w oderwaniu od problematyki profesjonalizacji oceniam negatywnie. Wprawdzie podrozdział ten [2.4.3.] został przygotowany w oparciu o właściwie dobraną literaturę dotyczącą teorii interesariuszy, ale brak w nim związku z przedmiotem monografii. Sądzę, że powinien on dotyczyć tematu profesjonalizacji działalności lobbingowej z perspektywy teorii interesariuszy. Wówczas rozważania mogłyby mieć oryginalny charakter i wzbogacałyby wiedzę z dyscypliny nauki o zarządzaniu i jakości. Poza tym, rozważyłabym związek między podrozdziałem 1.3.4. [„Aktorzy procesu profesjonalizacji”] i omawianym podrozdziałem [2.4.3.]. Moim zdaniem pogłębienie rozważań w tych obszarach mogłoby wzbogacić wiedzę o oryginalne wnioski. Rozdział drugi wieńczy podrozdział 2.5., zatytułowany „Lobbing jako obiekt zainteresowań naukowych – wyniki analizy bibliometrycznej”. W istocie prezentuje on wyniki analizy bibliometrycznej nie tylko lobbingu, ale też profesjonalnego lobbingu. Wyniki te nie były prezentowane we wcześniejszej monografii Autorki, cechują się oryginalnością i wnoszą wartość dodaną do nauki. W przeciwieństwie do rozdziału pierwszego prezentacja wyników kończy się tutaj wnioskowaniem, ale jest on w mojej opinii błędny. Otóż, dr Joanna Dzieńdziora napisała, że „(...) biorąc pod uwagę utylitarny charakter badań, można wnioskować o wzroście zainteresowania przedsiębiorstw oraz innych organizacji tematyką profesjonalnego lobbingu” [s. 159]. Biorąc zaś pod uwagę fakt, że w kategorii „biznes, zarządzanie i rachunkowość” w bazie Scopus oraz w kategorii „zarządzanie” w bazie WoS Core Collection znajdują się tylko po 2 publikacje wniosek Autorki wydaje się być zbyt daleko posunięty.

W następnym rozdziale, trzecim dr Joanna Dzieńdziora przedstawia autorską koncepcję profesjonalizacji działalności lobbingowej i jej składowe. Wyróżnia megaproces: profesjonalizacja działalności lobbingowej oraz procesy główne: legitymizację lobbingu, instytucjonalizację lobbingu, doskonalenie wiedzy i umiejętności lobbystów, poprawa użyteczności publicznej lobbingu, budowanie wizerunku lobbingu, kształtowanie tożsamości zawodowej lobbystów, które stanowią komponenty profesjonalizacji działalności lobbingowej, a w ich ramach subprocesy, którymi są działania w ramach tych komponentów. Pozytywnie oceniam charakterystykę komponentów profesjonalizacji lobbingu z perspektywy subprocesów [tabela nr 20]. Dalej Autorka omawia aktorów profesjonalizacji działalności lobbingowej z perspektywy subprocesów [grafika na rysunku nr 32]. Tym samym, scala i poszerza wiedzę prezentowaną w podrozdziałach 1.3.4. i 2.4.3. Łącząc wiedzę o aktorach profesjonalizacji działalności lobbingowej z jej subprocesami wzbogaca wiedzę z zakresu teorii interesariuszy. O ile pozytywnie oceniam wynik twórczego myślenia w postaci postrzegania profesjonalizacji działalności lobbingowej, o tyle brakuje mi płynnego połączenia treści rozdziałów wcześniejszych z omawianą tu koncepcją. Wprawdzie Autorka podaje, że przeprowadzona analiza literatury, która była dokonana w rozdziałach pierwszym i drugim, „nie daje jednoznacznych wskazań co do katalogu komponentów” profesjonalizacji działalności lobbingowej [s. 175], ale nie rozwija tej myśli.

W dalszej części tego rozdziału Habilitantka, chcąc podkreślić dynamiczny charakter profesjonalizacji działalności lobbingowej oraz to, że jest ona ukierunkowanym działaniem, prezentuje graficznie tę koncepcję [rysunek 177]. Zaznacza też, że głównym celem profesjonalizacji działalności lobbingowej jest poprawa skuteczności lobbingu, nawiązując tym samym do prakseologii [s. 180]. Niemniej wdrożenie tej koncepcji powinno również przyczynić się do „zwiększenia zaangażowania zawodowych lobbystów i poprawy wizerunku lobbingu, co może przełożyć się na zwiększenie użyteczności publicznej lobbingu” [s. 180]. W tym kontekście grafika prezentująca koncepcję profesjonalizacji działalności lobbingowej [rysunek nr 33] jest dla mnie niezrozumiała. Autorka zakłada następstwo subprocesów w kolejności: legitymizacja lobbingu, instytucjonalizacja lobbingu, doskonalenie wiedzy i umiejętności lobbystów, poprawa użyteczności publicznej lobbingu, budowanie wizerunku lobbingu, kształtowanie tożsamości zawodowej lobbystów, które z kolei wpływa na legitymizację lobbingu, abstrahując równocześnie od megaprocesu i jego celu głównego, a więc poprawy

skuteczności lobbingu. Poza tym, nie ma też konsekwencji pomiędzy omawianą tu koncepcją a modelem badawczym zaprezentowanym w podrozdziale 4.4.3. [s. 274]. Dlatego znacznego wkładu w rozwój dyscypliny nauki o zarządzaniu i jakości doszukuję się bardziej w warstwie metodycznej monografii aniżeli w wymiarze teorii twórczym, ponieważ w mojej opinii prezentacja i omówienie konstruktu teoretycznego dotyczącego koncepcji profesjonalizacji działalności lobbingsowej wymaga udoskonalenia. Na koniec omawiania tego rozdziału, chciałabym jeszcze zaproponować rozważenie, czy podrozdział 3.2. nie powinien być zatytułowany „Fundamenty operacjonalizacji (...)”, wszak nie zawiera on zdefiniowania wskaźników zmiennych i ich wzajemnych zależności w postaci hipotez badawczych, o czym – jak słusznie Autorka zauważa [s. 273] – operacjonalizacja powinna traktować, lecz opis komponentów profesjonalizacji działalności lobbingsowej, stanowiący tło dokonanej w rozdziale czwartym operacjonalizacji.

Metodykę przeprowadzonych badań zaprezentowała Pani Joanna Dzieńdziora w rozdziale czwartym swojej monografii. Opracowanie metodyki badań opierało się na zidentyfikowanej luce badawczej, którą stanowi fragmentaryczne rozpoznanie zależności komponentów profesjonalizacji działalności lobbingsowej i ich wpływu na proces jej tworzenia [s. 269]. W rozdziale czwartym Habilitantka opisuje kolejno podstawy metodyczne procesu badawczego, założenia metodyczne badań kooperatywnych, charakterystykę narzędzia badawczego, oraz szczegóły dotyczące metodyki badań empirycznych, w tym charakterystykę terenu badań, cel i zakres procesu badawczego, hipotezy i model badawczy oraz metody i narzędzia statystyczne wykorzystane w badaniach. W podrozdziałach 4.1. i 4.2. zostały scalone wiadomości o metodyce procesu badawczego oraz badaniach kooperatywnych. Treści te są rzetelnie przedstawione, w oparciu o stosunkowo liczną i poprawnie dobraną literaturę. Autorka wykazuje się wiedzą w tym obszarze. W kolejnym podrozdziale [4.3.] Habilitantka najpierw omawia proces tworzenia narzędzia badawczego, a następnie dokonuje operacjonalizacji komponentów profesjonalizacji działalności lobbingsowej. Przedstawia tu poszczególne pytania badawcze składające się na poszczególne komponenty wraz z przypisanymi im numerami pytań w kwestionariuszu ankiety. Informacje te są przedstawiony w sposób zintegrowany w postaci tabeli nr 29.

Do hipotez odniosłam się już wcześniej w recenzji, zatem teraz skoncentruję się na modelu badawczym, który jest przedstawiony w podrozdziale 4.4.3. Został on zaproponowany w oparciu o sformułowane szczegółowe hipotezy badawcze i zaprezentowany w postaci graficznej na rysunku nr 59. Analizując zarówno wcześniej postawione hipotezy badawcze, jak i sam model badawczy nasuwa się pytanie, dlaczego Autorka nie uwzględniła innych, potencjalnych związków pomiędzy komponentami profesjonalizacji działalności lobbingsowej, np. instytucjonalizacją lobbingu i doskonaleniem wiedzy i umiejętności lobbystów czy kształtowaniem tożsamości zawodowej lobbystów i doskonaleniem wiedzy i umiejętności lobbystów. Poza tym, jaki jest powód założenia jednokierunkowych zależności, np. odrzucenie założenia, że instytucjonalizacja lobbingu może wpływać na jego legitymizację.

Treści zawarte w tym rozdziale nie tylko spełniają wymagania warsztatowe stawiane pracom na poziomie monografii habilitacyjnej, lecz zaproponowane narzędzie badawcze, zwalidowane w badaniach eksperckich i zweryfikowane w badaniach ilościowych uważam za znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki o zarządzaniu i jakości.

Rozdział piąty, zatytułowany „Wyniki badań empirycznych nad profesjonalizacją lobbingu w Polsce – ujęcie ilościowe” prezentuje uzyskane wyniki i wnioski z własnych badań empirycznych zarówno o charakterze jakościowym, jak i ilościowym. Uważam, że zastosowanie w badaniach empirycznych podejścia dedukcyjnego-indukcyjne jest poprawne i uzasadnione w perspektywie postawionych w monografii pytań badawczych.

W podrozdziałach 5.2.1.-5.2.6 dr Jonna Dzieńdziora w oparciu o analizę statystyczną prezentuje wyniki przeprowadzonych badań ilościowych, dotyczących identyfikacji

komponentów profesjonalizacji działalności lobbingsowej i weryfikacji rzetelności konstruktów badawczych.

W kolejnym podrozdziale, tj. 5.3., omówiono wyniki badań odnoszących się do znaczenia komponentów w profesjonalizacji działalności lobbingsowej i zawarto refleksje z nimi związane. Wyniki badań ujawniły, że większość badanych uważa, iż poziom profesjonalizacji działalności lobbingsowej jest raczej lub bardzo niski [s. 297] oraz że działalność lobbingsowa w Polsce jest nieskuteczna [64% badanych tak uważa, s. 300], co potwierdza konieczność zajmowania się tym tematem i udziela odpowiedzi na postawione pytanie badawcze: dlaczego lobbying w Polsce wymaga profesjonalizacji. W opinii respondentów wszystkie komponenty profesjonalizacji działalności lobbingsowej są ważne, przy czym w skali ważności układają się: legitymizacja lobbingu, doskonalenie wiedzy i umiejętności, instytucjonalizacja lobbingu, wizerunek lobbingu, tożsamość zawodowa lobbystów, użyteczność publiczna lobbingu [s. 298]. Wyniki badań ujawniły też poziomy profesjonalizacji działalności lobbingsowej. Pierwszy z nich stanowią legitymizacja i instytucjonalizacja lobbingu, drugi poziom przynależy do doskonalenia wiedzy i umiejętności lobbystów, trzeci poziom zaś tworzy użyteczność publiczna lobbingu, a na ostatnim, czwartym poziomie plasują się wizerunek lobbingu i kształtowanie tożsamości zawodowej lobbystów [s. 300-301]. Wyniki te ujęto w graficznym konstrukcie zaprezentowanym na rysunku 73. Uważam, że zaproponowane przez dr Joannę Dzieńdziora w oparciu o przeprowadzone badania empiryczne poziomy profesjonalizacji działalności lobbingsowej stanowią znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki o zarządzaniu i jakości.

Przeprowadzona analiza korelacji wykazała, że:

- nie ma podstaw do odrzucenia hipotez H1, H4 i H6, zatem stwierdzono pozytywny wpływ legitymizacji lobbingu na jego instytucjonalizację, doskonalenia wiedzy i umiejętności lobbystów na budowanie wizerunku lobbingu oraz kształtowania tożsamości zawodowej lobbystów na budowanie wizerunku lobbingu [s. 314-315],
- są podstawy do odrzucenia hipotez: H2, H3, H5.

W tym miejscu zabrakło mi dyskusji nad wynikami weryfikacji hipotez i zidentyfikowanych empirycznie poziomów profesjonalizacji działalności lobbingsowej. Przeprowadzając taką dyskusję Autorka mogłaby zauważyć nasuwające się pytania: jaki jest związek między legitymizacją i instytucjonalizacją lobbingu a wiedzą i umiejętnością lobbystów, między użytecznością publiczną lobbingu a tożsamością zawodową lobbystów.

Szkoda też, że w tym rozdziale Autorka nie odniosła się krytycznie do zaproponowanego w części teoretycznej konstrukt teoretycznego prezentującego koncepcję profesjonalizacji działalności lobbingsowej [rys. 33, s. 177]. Dyskusja nad wynikami badań empirycznych w konfrontacji z wnioskowaniem na podstawie studiów literatury mogłaby skutkować zaproponowaniem konstrukt teoretycznego koncepcji profesjonalizacji działalności lobbingsowej, który stanowiłby znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki o zarządzaniu i jakości. W prezentacji treści na s. 176-177 zabrakło też w mojej opinii podkreślenia, że propozycja autorska stanowi wynik studiów literatury i będzie podlegać dalszym modyfikacjom w zależności od uzyskanych wyników badań empirycznych.

Rozdział piąty kończą wnioski z badań i analiz statystycznych oraz rekomendacje dla aktorów profesjonalizacji działalności lobbingsowej. Szczególnie te ostatnie wydają się być cenne dla praktyki gospodarczej i ich aplikacja mogłaby przyczynić się do zwiększenia profesjonalizacji działalności lobbingsowej. Należy podkreślić, że Autorka tworząc rekomendacje ujawniła również swoją dogłębną znajomość problematyki profesjonalizacji lobbingu nie tylko od strony teoretycznej, ale też praktycznej.

Ostatni rozdział monografii poświęcony jest badaniom jakościowym profesjonalizacji działalności lobbingsowej w optyce doświadczeń praktyków. Autorka rozpoczyna go od prezentacji metodycznych podstaw badań jakościowych nad profesjonalizacją lobbingu, następnie prezentuje wyniki badań, które pozwalają na przedstawienie kontekstu profesjonalizacji działalności lobbingsowej w Polsce, a tym samym dopełnienie opracowywanej w monografii koncepcji. Rozważania kończy omówieniem ograniczeń w tym względzie. W mojej opinii dyskusyjny jest pogląd Habilitantki, że „rozdział ten jest syntetycznym

podsumowaniem wszystkich podjętych przez autorkę badań. (...) Stanowi spójne zespolenie szeregu wątków podjętych w całej pracy w autorską koncepcję profesjonalizacji działalności lobbingowej” [s. 348]. W moim odbiorze jest on dopełnieniem i dopięciem wypracowanej przez Habilitantkę koncepcji, aczkolwiek cennym, bez którego monografia nie stanowiłaby spójnej i wieloaspektowej całości.

Oceniając empiryczną część monografii uważam, że dr Joanna Dzieńdziora udowodniła swoją umiejętność prowadzenia samodzielnych badań empirycznych. Ta część monografii stanowi oryginalne opracowanie naukowe. Komponenty profesjonalizacji działalności lobbingowej oraz zależności występujące pomiędzy nimi nie były dotychczas weryfikowane, dlatego uzyskane wyniki wypełniają występującą lukę badawczą w naukach o zarządzaniu i jakości, co skłania mnie do wnioskowania, że monografia pt. „Profesjonalizacja działalności lobbingowej w świetle teorii i praktyki zarządzania. Studium badawczo-poznawcze” autorstwa Joanny Dzieńdziora wnosi znaczny wkład w rozwój nauk o zarządzaniu i jakości.

Monografię wieńczy „Zakończenie”, w którym Autorka wskazała swój wkład w rozwój dyscypliny nauki o zarządzaniu i jakości w wymiarach: teoretycznym, metodycznym i utylitarnym. Wskazała też kierunki dalszych badań. Według mnie zabrakło tu wskazania ograniczeń przeprowadzonych badań i *explicite* podsumowania odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

Konkludując, w mojej opinii monografia pt. „Profesjonalizacja działalności lobbingowej w świetle teorii i praktyki zarządzania. Studium badawczo-poznawcze” autorstwa Joanny Dzieńdziora spełnia wymagania ustawowe stawiane osiągnięciu naukowemu wynikające z art. 219 ust. 1 pkt. 2a Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.). Po zapoznaniu się z treściami w niej zawartymi stwierdzam, że oryginalność monografii przejawia się przede wszystkim w jej wymiarze metodycznym i empirycznym, a zintegrowana wiedza o profesjonalizacji działalności lobbingowej jest cenna poznawczo. Tym samym jest ona twórczym dziełem, który wnosi znaczny wkład w rozwój nauk o zarządzaniu i jakości.

4. Ocena aktywności naukowej dr Joanny Dzieńdziora

Zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 3 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.) stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej. Zatem w dalszej części recenzji będę odnosić się do aktywności naukowej dr Joanny Dzieńdziora.

4.1. Autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych oraz aktywności konferencyjnej

Pani Joanna Dzieńdziora, oprócz monografii wskazanej jako osiągnięcie naukowe, jest autorem dwóch następujących książek:

- a) *DZIEŃDZIORA J., Model kompetencji współczesnego lobbyisty, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018, ss. 385, ISBN: 978-83-01-19989-0.*

Recenzja wydawnicza:

Prof. dr hab. Zdzisława Janowska

Prof. dr hab. Janusz Czekaj

- b) *DZIEŃDZIORA J. Ocenianie pracowników. Ujęcie teoretyczne i praktyczne, Oficyna Wydawnicza „HUMANITAS”, Sosnowiec 2008, ss. 194, ISBN: 978-83-89275-88-2.*

Recenzja wydawnicza:

Dr hab. Wanda Błaszczyk, prof. Uniwersytetu Łódzkiego.

Natomiast we współautorstwie przygotowała jedną następującą monografię:

DZIEŃDZIORA J., Grzesiak M., Wróbel M., *Marka osobista w kształtowaniu kariery zawodowej kadry menedżerskiej*, Difin, Warszawa 2020, ss. 153, ISBN 978- 83-66491-03-8

Udział procentowy Habilitantki szacuje się na 33% i polegał na:

- udziale w przygotowaniu metodyki badań i zebraniu danych zastanych do badań,
- opracowanie rozdziału trzeciego *Marka osobista jako instrument rozwoju kariery zawodowej kadry menedżerskiej*,
- opracowaniu wstępu do monografii.

Recenzja wydawnicza:

Dr hab. Katarzyna Bilińska-Reformat, prof. Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach.

Poza tym, Pani dr Joanna Dzieńdziora jest autorką 22 rozdziałów w monografiach oraz współautorką 26.

Habilitantka była redaktorem lub współredaktorem 10 publikacji oraz 16 razy redaktorem naukowym Zeszytu Naukowe Wyższej Szkoły HUMANITAS.

Pani Joanna Dzieńdziora autorem 11 publikacji w czasopismach, w tym w zdecydowanej większości w zeszytach naukowych o zasięgu lokalnym, zaś 2 artykuły były opublikowane w czasopiśmie ogólnokrajowym „Marketing i Rynek”. Oprócz tego, Habilitantka była współautorką 28 publikacji w czasopismach, z których wiele było opublikowanych w Zeszytach Naukowych Wyższej Szkoły HUMANITAS, ale część jest również przygotowana w języku angielskim i opublikowana w czasopismach o szerszym zasięgu, np. w czasopiśmie „Przedsiębiorczość i Zarządzanie / Entrepreneurship and Management”, „Marketing i Zarządzanie”, „Central and Eastern European Journal of Management and Economics”, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw”, „Sustainability”, „Human Resources for Health”, „European Research Studies Journal”.

Dr Joanna Dzieńdziora wygłosiła także 12 referatów na konferencjach międzynarodowych i 20 na konferencjach krajowych. Poza tym uczestniczyła w 21 konferencjach międzynarodowych i 45 konferencjach krajowych, co świadczy o ponadprzeciętnej aktywności w tym zakresie. Dziewięciokrotnie była członkiem rady naukowej konferencji międzynarodowych, dziesięciokrotnie konferencji krajowych. Uczestniczyła również w organizacji 25 konferencji i seminariów naukowych.

Biorąc pod uwagę powyższe stwierdzam, że w ujęciu ilościowym Pani Joanna Dzieńdziora wykazuje istotną aktywność naukową zarówno w publikacjach naukowych, jak i kształtowaniu relacji środowiskowych i dzieleniu się wiedzą.

Wyniki naukometryczne dr Joanny Dzieńdziora kształtują się następująco:

- a) Sumaryczny Impact Factor (Web of Science) wynosi 5.99 IF
- b) Sumaryczny wskaźnik CiteScore (Scopus) wynosi 7.7
- c) Liczba cytowań publikacji według bazy Scopus wynosi 7
- d) Liczba cytowań publikacji według bazy Web of Science wynosi 4
- e) Indeks Hirscha wynosi 2 w bazie Scopus, 1 w bazie Web of Science (WoS), 7 w bazie Google Scholar oraz 2 w bazie Research Gate (bez autocytowań).

W mojej opinii wynik te są zadowalające na poziomie habilitacji i świadczą o podjęciu przez Habilitantkę wysiłków na rzecz umiędzynarodowienia dorobku.

Dokonany przegląd publikacji wskazuje, że Habilitantkę cechują różne zainteresowania badawcze. W pierwszym etapie praca naukowo-badawcza dr Joanny Dzieńdziora skupiała się w obszarze zarządzania zasobami ludzkimi, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w zarządzaniu. Była to kontynuacja zainteresowań naukowych z okresu przed uzyskaniem

stopnia doktora. Następnie, dalej w ramach zarządzania zasobami ludzki, Habilitantka podjęła badania koncentrując się na uwarunkowaniach rozwoju i przebiegu kariery zawodowej oraz różnorodność karier kobiet i mężczyzn. Wskazane obszary badań zostały zawarte w publikacjach naukowych. Wynikiem tych badań jest 10 publikacji. Poza tym, istotnym obszarem badań dr Joanny Dzieńdziora dalej w nurcie zarządzanie zasobami ludzkimi stanowią funkcje zarządzania zasobami ludzkimi. Rezultatem przeprowadzonych badań naukowych było określenie miejsca ocen pracowniczych w procesie zarządzania zasobami ludzkimi, co zostało odzwierciedlone w 8 publikacjach. Kolejnym obszarem badań Habilitantki jest zarządzanie zasobami ludzkimi w małych i średnich przedsiębiorstwach. Badania w tym zakresie prowadziła wspólnie z dr Małgorzatą Smolarek. Rezultatem badań była analiza i ocena zarządzania zasobami ludzkimi w małych i średnich przedsiębiorstwach wraz z określeniem specyfiki ich działania. Rezultaty omawianych badań zostały zaprezentowane w 10 publikacjach naukowych.

Drugi nurt publikacyjny obejmuje problematykę przedsiębiorczości małych i średnich przedsiębiorstw. Inspiracją podjęcia badań w tym zakresie dla Habilitantki była praca w Instytucie Zarządzania Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu oraz w Katedrze Zarządzania Akademii WSB, w których koncentrowano się na badaniach w tym obszarze. Wynikiem tej współpracy jest 6 publikacji.

Kolejny obszar badawczy dr Joanny Dzieńdziora dotyczy problematyki zachowań organizacyjnych. Badania ukierunkowane były na kształtowanie kultury organizacyjnej oraz kapitału intelektualnego, a ich wynikiem jest 6 publikacji.

Ostatnim obszarem zainteresowań dr Joanny Dzieńdziora jest problematyka dotycząca podmiotów prowadzących zawodową działalność lobbingsową. Pierwszą przesłanką podjęcia badań w tym obszarze było dostrzeżenie braku opracowań naukowych dotyczących zawodu lobbysty i kompetencji niezbędnych do jego wykonywania. Celem tych badań było opracowanie modelu ukierunkującego rozwój i doskonalenie potencjału kompetencyjnego lobbystów. Wynikiem tych badań jest monografia pt. *Model kompetencji współczesnego lobbysty*, wydana w 2018 roku nakładem Wydawnictwa Naukowe PWN oraz 8 innych publikacji. Następnie Habilitantka skierowała swoją uwagę na profesjonalizację działalności lobbingsowej. Zwieńczeniem tych badań i dotychczasowego rozwoju naukowego jest monografia pt. *„Profesjonalizacja działalności lobbingsowej w świetle teorii i praktyki zarządzania. Studium badawczo-poznawcze”* wydana w 2020 roku nakładem Wydawnictwa Naukowego Akademii WSB, wskazana jako osiągnięcie naukowe, zgodne z art. 219 ust. 1 pkt 2a Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.).

Zapoznając się z publikacjami widać stały rozwój naukowy Habilitantki, przejawiający się w coraz lepszych merytorycznie artykułach, czego odzwierciedleniem jest charakter publikacji, tj. w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym oraz w postaci autorskich monografii. Na szczególnie podkreślenie zasługuje obserwowany postęp w zakresie metodyki i oryginalności prowadzonych badań literaturowych i empirycznych ujawniający się pomiędzy monografiami pt. *Model kompetencji współczesnego lobbysty* [2018] oraz pt. *„Profesjonalizacja działalności lobbingsowej w świetle teorii i praktyki zarządzania. Studium badawczo-poznawcze”* [2020], na korzyść tej najnowszej.

Podsumowując uważam, że dorobek publikacyjny dr Joanny Dzieńdziora reprezentuje satysfakcjonujący poziom merytoryczny, a Habilitantka dowiodła swoich umiejętności w prowadzeniu badań literaturowych i empirycznych. Ścieżka Jej rozwoju publikacyjnego wykazuje różnorodność w podejmowaniu dociekań badawczych.

4.2. Aktywność naukowa realizowana we współpracy z ośrodkami międzynarodowymi

Dr Joanna Dzieńdziora współpracuje z Silesian University – School of Business Administration in Karvina (Czechy), a konkretnie z Head of Study Programme Management in Social Services, Assoc. Prof. Jarmila Duhacek Sebestova, Ph.D, Department of Business Economics and Management, Member Of Scientific Board of SBA Karvina. Współpraca trwa od 2011 roku. Efektem współpracy jest międzynarodowy projekt, który ma na celu przeprowadzenie badań naukowych i wymianę studentów. Habilitantka jest członkiem zespołu projektu badawczego pt. *Zastosowanie MSR/MSSF w małych i średnich przedsiębiorstwach oraz wpływ na pomiar ich produktywności* (GACR: 402/09 /0225: IAS / IFRS Usage in Small and Medium-sized Enterprises and its Influence on Performance Measurement). Badanie polegało na zastosowaniu metod ilościowych z wykorzystaniem narzędzia badawczego jakim był kwestionariusz ankiety MSR/MSSF w MŚP. Badania zostały przeprowadzone wśród małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i w Czechach. Prace w projekcie realizowane były w ramach podpisanej współpracy między Silesian University in Opava, Czech Republic School of Business Administration in Karvina, a Akademią WSB. Efektem współpracy jest opublikowany artykuł oraz udział w 3 konferencjach międzynarodowych. Współpraca z Silesian University – School of Business Administration in Karvina w latach 2011-2021 realizowana była również w zakresie staży zagranicznych Erasmus+. Poza tym Habilitantka pełniła funkcję członka rady naukowej oraz recenzowała artykuły do monografii: Jarmila Sebestova, "Developing Entrepreneurial Competencies for Start-Ups and Small Business" published by the International Publisher of Information Science and Technology Research (IGI Global) in March 2020 (coordinates: ISBN13: 9781799827146, ISBN10: 1799827143, EISBN13: 9781799827160, DOI: 10.4018/978-1-7998-2714-6, link: <https://www.igi-global.com/book/developing-entrepreneurial-competencies-start-ups/237831>). Pani Joanna Dzieńdziora współpracuje również z doktorantami Silesian University – School of Business Administration in Karvina w zakresie następujących projektów:

- Projekt "The support social innovation from funds of European Union": SGS SU/16/2015;
- Projekt "Economic Literacy of Business Entities", grant number SGS SU/06/2018;
- Projekt "Smart Performance Dashboards in business practice" grant number SGS SU/14/2021.

W ramach współpracy międzynarodowej na zaproszenie Silesian University – School of Business Administration in Karvina dr Joanna Dzieńdziora prowadziła seminarium nt. *International research project propositions in business administrations, management and economics fields*.

Dr Joanna Dzieńdziora jest też członkiem komitetu organizacyjnego cyklicznych konferencji międzynarodowych organizowanych we współpracy: WSB University, Faculty of Applied Sciences (Poland) University of Žilina, Institute of Management (Slovakia), VSB - Technical University of Ostrava, Faculty of Economics (Republika Czeska). Efektem tej współpracy jest 5 publikacji.

Habilitantka współpracę także z Klaipėda University Faculty of Social Sciences and Humanities. Współpracę tę rozpoczęła w 2018 roku stażem w ramach programu Erasmus+, a jej efektem jest uczestnictwo w dwóch międzynarodowych konferencjach naukowych.

W ramach współpracy międzynarodowej dr Joanna Dzieńdziora była również członkiem: Komitetu Redakcyjnego Proceedings of Scientific Works of Cherkasy state technological university. Serjes: Economics, Ukraina, Editorial Board Wydawnictwa Blue Eyes Intelligence Engineering & Sciences Publication Pvt. Ltd., Indie, Editorial Board Czasopisma Scientific

Journal of Management Science and Engineering (SJMSE) ISSN 2168-2402 (Print), ISSN: 2168-2410 (Online) oraz Scientific and Technical Committee & Editorial Review Board on Humanities and Social Sciences (International Scientific Committee Riverside, Connecticut, CT 06878, USA, 2017).

Oprócz tego, Pani Joanna Dzieńdziora brała udział w dwóch międzynarodowych stażach realizowanych na rzecz programu Erasmus+ PROGRAM UCZENIA SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE oraz czterech STAFF MOBILITY FOR TEACHING.

Dr Joanna Dzieńdziora w 2019 roku rozpoczęła współpracę z Centrum PRO PODPORU in Haviron (Czechy). Polegała ona na opracowywaniu ekspertyz i opinii w zakresie realizowanych projektów szkoleniowych w obszarze zarządzania zasobami ludzkimi. Efektem współpracy było przygotowanie międzynarodowego projektu pt. *Education and development as a form of support for the process of rehabilitation of persons deprived of liberty*, w ramach programu Round 2 KA2 Competition KA210-ADU - Erasmus + Small Scale Partnerships in the Adult Education Sector. W dokumentacji brak szczegółowych informacji o roli i zakresie prac Habilitantki w ramach tego projektu.

Dr Joanna Dzieńdziora prowadzi współpracę z zagranicznymi ośrodkami naukowymi znajdującymi się w Czechach i w Ukrainie. Daje to dobre podstawy do dalszego rozwijania współpracy naukowej z ośrodkami międzynarodowymi Europy Zachodniej. Współpraca ma charakter naukowy oraz wymiany wiedzy i doświadczeń badawczo-dydaktycznych. W mojej opinii aktywność Habilitantki na tym polu jest satysfakcjonująca.

4.3. Aktywność naukowa realizowana we współpracy z ośrodkami krajowymi

Dr Joanna Dzieńdziora od 2016 roku współpracuje z Uniwersytetem Ekonomicznym w Krakowie, tj. z dr hab. Beatą Buchelt, prof. UEK, z dr hab. Alicją Miś, prof. UEK, także z dr hab. Bernardem Ziębickim, prof. UEK – pracownikami Kolegium Nauk o Zarządzaniu i Jakości. Współpraca badawczo-naukowa przekłada się na:

- a) opracowanie dwóch wspólnych publikacji naukowych,
- b) udział w konferencji naukowej oraz wygłoszenie referatu w ramach ogólnopolskiej konferencji naukowej,
- c) pełnieniu funkcji promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim, w którym promotorem jest dr hab. Alicja Miś, prof. UEK.

Habilitantka współpracuje też z Wydziałem Zarządzania Politechniki Częstochowskiej. Współpraca ta przejawia się w udziale w komitetach naukowych cyklicznych konferencji naukowych pt. „Interdyscyplinarność w zarządzaniu organizacją XXI wieku”.

Oprócz tego, dr Joanna Dzieńdziora od 2011 roku realizuje współpracę w zakresie badawczo-naukowym z Instytutem Zarządzania Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu. Współpraca ta przejawia się w następujących obszarach:

- a) od 2011 Habilitantka pełni funkcję Członka Rady Naukowej Czasopisma Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły HUMANITAS w Sosnowcu. Zarządzanie,
- b) w latach 2013-2015 realizowała 4 badania statutowe we współpracy z dr Małgorzatą Smolarek,
- c) wyniki tych badań statutowych zostały przedstawione w 7 współautorskich publikacjach,
- d) zajęcia na studiach podyplomowych w ramach Projektu współfinansowanego przez Unię Europejską pt. "Kształcenie i doradztwo dla kadr pomocy i integracji społecznej województwa śląskiego",

- e) pełnienie funkcji kierownika studiów podyplomowych na kierunku „Zarządzanie zasobami ludzkimi w instytucjach pomocy i integracji społecznej”.

Pozytywnie oceniam aktywność naukową dr Joanny Dzieńdziora realizowaną w ramach współpracy z ośrodkami krajowymi. Jej wyniki są różnorodne, tj. dotyczą zarówno wymiarów naukowych (publikacje), dzielenia się wiedzą (konferencje naukowe), jak i efektów dydaktycznych.

4.4. Pozostała aktywność dr Joanny Dzieńdziora

Dr Joanna Dzieńdziora w autoreferacie przedstawiła szczegółowo informacje o osiągnięciach:

- a) dydaktycznych,
- b) organizacyjnych.
- c) popularyzujących naukę lub sztukę,
- d) we współpracy z otoczeniem gospodarczym.

W mojej opinii osiągnięcia te świadczą o ponadprzeciętnej aktywności Habilitantki na wszystkich tych polach. Niestety w obliczu obowiązujących uregulowań prawnych nie są one przeze mnie brane pod uwagę przy ostatecznej ocenie.

5. Konkluzja

Przedstawione do oceny osiągnięcie naukowe – dzieło opublikowane w całości pt. *„Profesjonalizacja działalności lobbingowej w świetle teorii i praktyki zarządzania. Studium badawczo-poznawcze”* autorstwa dr Joanny Dzieńdziora w mojej opinii wnosi znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki o zarządzaniu. Przejawia się on w następujących wymiarach:

- a) na płaszczyźnie teoriopoznawczej:
 - zintegrowanie wiedzy dotyczącej profesjonalizacji działalności lobbingowej, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki profesji, profesjonalizmu, profesjonalizacji w oparciu o systematyczny przegląd literatury,
 - przeprowadzenie rozważań o profesjonalizacji z perspektywy prakseologii,
 - zdefiniowanie pojęcia „profesjonalizacja działalności lobbingowej”,
 - dokonanie konceptualizacji profesjonalizacji działalności lobbingowej oraz jej komponentów,
 - zidentyfikowanie poziomów profesjonalizacji działalności lobbingowej,
 - wzbogacenie teorii interesariuszy o zintegrowaną wiedzę dotyczącą aktorów profesjonalizacji działalności lobbingowej i procesów realizowanych przez nich w tym zakresie,
- b) na płaszczyźnie metodycznej
 - opracowanie metodyki badania profesjonalizacji działalności lobbingowej, a tym samym stworzenie możliwości replikowania badań z tego zakresu,
 - operacjonalizacja komponentów profesjonalizacji działalności lobbingowej,
 - opracowanie narzędzia badawczego w postaci kwestionariusza ankiety Lobbing – OpenIndex, służącego do pomiaru profesjonalizacji działalności lobbingowej, a tym samym wiarygodnego narzędzia, które może być wykorzystywane w badaniach replikacyjnych
- c) na płaszczyźnie utylitarnej:
 - sformułowano rekomendacje dokonania profesjonalizacji działalności lobbingowej w Polsce.

Analiza aktywności naukowej dr Joanny Dzieńdziora szczególnie we współpracy z ośrodkami naukowymi krajowymi i międzynarodowymi skłania mnie do wnioskowania, że aktywność ta spełnia warunki określone w art. 219 ust. 1 pkt. 3 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.)

W związku z powyższym wyrażam pozytywną opinię w sprawie nadania dr Joannie Dzieńdziora stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości.

Wrocław 08.05.2022 r.

Estera Piwowar-Kneszewska

